

BOLALARNING ESTETIK VA MA'NAVIY RIVOJLANISHIDA MUSIQA SAN'ATINING ROLI VA MUSIQIY IDROKNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Babamuradov Eshmamat Komilovich

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

e-mail: eshmamatbabamuradov@gmail.com,

Marabiyeva Damina Xudaynazarovna

Guliston davlat universiteti talabasi

e-mail: marabiyevadamina@gmail.com

Annotatsiya: ushbu maqola musiqa san'atining bolalar va yoshlarning estetik, ma'naviy va hissiy rivojlanishidagi ahamiyatini, musiqaviy idrok va badiiy-didni shakllantirishdagi rolini tahlil qiladi. Musiqa bolalarda emotsional jonkuyarlilik, ijodiy qobiliyat va musiqiy didni rivojlantirish orqali ruhiyat va fe'l-atvorni tarbiyalaydi. Tadqiqotda musiqiy tarbiyaning metodik asoslari, bolalar faoliyatida musiqa asarlarini idrok etish jarayoni va pedagogik yondashuvlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: musiqa san'ati, estetik tarbiya, musiqiy idrok, emotsional jonkuyarlilik, badiiy-did, ijodkorlik, bolalar tarbiyasi, musiqiy qobiliyat.

THE ROLE OF MUSIC ART IN CHILDREN'S AESTHETIC AND SPIRITUAL DEVELOPMENT AND METHODS OF FORMING MUSICAL PERCEPTION

Babamuradov Eshmamat Komilovich

Lecturer, Gulistan State University

e-mail: eshmamatbabamuradov@gmail.com,

Marabiyeva Damina Xudaynazarovna

Student at Gulistan State University

e-mail: marabiyevadamina@gmail.com

Abstract: *this article analyzes the significance of music art in the aesthetic, spiritual, and emotional development of children and youth, as well as its role in shaping musical perception and artistic taste. Music fosters emotional sensitivity, creative abilities, and musical taste in children, contributing to the formation of their character and personality. The study highlights the methodological foundations of musical education, the process of perceiving musical works in children's activities, and pedagogical approaches to developing their musical perception.*

Keywords: *music art, aesthetic education, musical perception, emotional sensitivity, artistic taste, creativity, child development, musical ability.*

Musiqa san'ati inson ruhiyatini shakllantirishda, fe'l-atvor va muvozanatni tarbiyalashda, shuningdek, madaniyat va ma'naviyatni boyitishda muhim ahamiyat kasb etadi. Jamiyat hayotida musiqa insonning doimiy hamrohi sifatida har tomonlama rivojlanishga xizmat qiladi. Bu san'at shakli yurakka bevosita ta'sir ko'rsatib, inson hissiyotlarini chuqur ifodalashga qodir yagona vosita hisoblanadi [5:128]. Musiqiy-estetik tarbiya jamiyatdagi shaxslarni garmonik rivojlantirish yo'lida olib borilayotgan keng qamrovli ishning ajralmas qismidir [8:68]. Shu bois, ommaviy musiqiy targ'ibot, bolalar bilan musiqiy ishlarni tizimli tashkil etish zarur. Bolalarda musiqaviy idrokni shakllantirish ularning hissiy, badiiy va emotsional dunyosini boyitadi, ularni musiqaga mehr-muhabbat bilan tarbiyalaydi.

Yoshligida musiqaga bo'lgan qiziqish kishining keyingi musiqiy rivojlanishida kuchli ta'sir ko'rsatadi. Musiqa estetik va ma'naviy kayfiyatning manbai sifatida insonni ilhomlantiradi, ruhiy kuch beradi va uni ijobiy faoliyatga chorlaydi. Shu bilan birga, musiqaning ohanglari insonni o'ylantirib, hayajonlantirib yoki hatto g'am-g'ussaga solishi mumkin [7:93]. Bu insonning musiqani qabul qilish darajasi, estetik didi va umumiy madaniyati bilan bog'liqdir.

Musiqaning vazifasi shaxsning har tomonlama rivojlanishi bilan bog'liq bo'lib, bolalarni musiqiy faoliyatga jalb qilish, badiiy musiqani estetik idrok etish, hissiy o'zlashtirish, musiqaga muhabbatni tarbiyalash, musiqiy qobiliyat va didni shakllantirishdan iboratdir [9:55]. Musiqiy asarlarning bolalarga ta'siri ularning hissiyoti, tafakkuri va dunyoqarashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bois, musiqiy obrazlarning shakllanishi tabiiy muhit va inson nutqiga mos keladigan ovoz va intonatsiyalardan boshlanadi [13:2]. Tarixan musiqiy san'at inson nutqi, tabiat tovushlari va mehnat ritmlariga tayangan holda rivojlangan.

Musiqa bolalarning his-tuyg'ularini uyg'otadi, tafakkur va estetik idrokni rivojlantiradi, ijodiy qobiliyatlarni shakllantiradi. U ovoz, ohang va ritm orqali turli emotsional holatlarni ifodalaydi, bolalarda musiqaviy tasavvur va badiiy didni rivojlantiradi [6:472]. Musiqa idrokini shakllantirish orqali bolalar atrof-muhitdagi obrazlarni emotsional tarzda qabul qilishni o'rganadilar, shuningdek, musiqani faol tinglash va ijro etish orqali o'z hissiyotlarini ifoda etishga qodir bo'ladilar [8:69].

Musiqa tarbiyasining maqsadi quyidagi vazifalarni amalga oshirishdan iborat:

- Bolalarning musiqiy qobiliyatini rivojlantirish.
- Ashula aytish va musiqiy-ritmik malakalarni shakllantirish, musiqani tinglash va tushunish qobiliyatini tarbiyalash.
- Badiiy-ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish.

Musiqiylik tushunchasi ikki asosiy jihatni o'z ichiga oladi: emotsional jonkuyarlilik va musiqa idroki, ya'ni musiqa asarining ohang va ritmlarini ajratib olish qobiliyati. Bu ikki jihat bir vaqtning o'zida tarbiyalanadi va bolalarning musiqiy faoliyat orqali shakllanadi. Natijada, ular musiqiy obrazlarni va atrof-muhitdagi tasvirlarni yorqin his qila boshlaydilar, musiqaga bo'lgan qiziqish ortadi va badiiy did rivojlanadi [5:129]. Musiqani idrok etish san'ati psixologik faoliyatni o'z ichiga oladi, bu esa intellektual, bilish va emotsional komponentlarni birlashtiradi. Bolalarning musiqa asarlarini tushunishi emotsional jonkuyarlik orqali yuzaga keladi. Bu jarayonda ularning his-tuyg'ulari shakllanadi va musiqiy taassurotlar

to'planadi. 7 yoshga kelgan bolalar musiqa mazmuniga qarab qayg'uradi, fikr yuritadi va musiqiy asarlarga munosabat bildiradi [8:68]. Estetik idrokning shakllanishi emotsionallik va tushunarlilikdan iborat bo'lib, unga ritm va xayol ham qo'shiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar tanish musiqani bilish, raqs va alla musiqalarni ajratish, musiqa xarakterini sezish qobiliyatiga ega bo'ladilar, biroq so'z orqali ifoda qila olmaydilar. 4-5 yoshda bolalar musiqa asarlarining ifodaliligi, 6-7 yoshda esa terminlar yordamida (kirish, kuplet, temp) musiqani tushunishni boshlaydilar [8:69]. Musiqa asarlarini tinglash va ularga munosabat bildirish bolalarda badiiy-musiqiy didni rivojlantiradi, hissiyotlarni chuqurlashtiradi va musiqiy faoliyatga ishtiyoq uyg'otadi [13:3; 14:169]. Pedagogning rahbarligida bolalar musiqiy asarlarni tahlil qilish, obrazli va she'riy so'zlar orqali ijro etish, musiqaning xarakter va vositalarini tushunishni o'rganadilar. Shu tarzda badiiy-musiqiy did shakllanadi va musiqa bolalarning tarbiyasida samarali vosita sifatida faol ishlatiladi.

Musiqa san'ati insonning estetik va ma'naviy tarbiyasida, shuningdek, shaxsning har tomonlama rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. U bolalarda hissiyotni uyg'otish, tafakkur va idrokni rivojlantirish, badiiy-did va musiqiy qobiliyatlarni shakllantirish orqali ruhiyat va fe'l-atvorni tarbiyalaydi. Musiqaning ta'siri bolaning yoshligidan boshlab boshlanadi, bu esa uning keyingi musiqiy rivojlanishi, hissiy dunyosi va ijodiy salohiyatining mustahkamlanishiga zamin yaratadi.

Bolalarning musiqaviy idroki ikki asosiy komponentdan iborat: emotsional jonkuyarlilik va musiqa asarining ohanglarini ajratish qobiliyati. Bu ikki komponent bir vaqtning o'zida rivojlantirilishi lozim, chunki ular bolalarda musiqiy obrazlarni chuqur idrok etish, atrof-muhitdagi voqelikni estetik tarzda qabul qilish, hissiy tafakkur va badiiy didni shakllantirishga xizmat qiladi. Musiqiy faoliyat orqali bolalar musiqani faol tinglash va ijro etish, obrazlarni anglash va his qilish, shuningdek, o'z hissiyotlarini ifoda etishni o'rganadilar.

Musika asarlarining bolalarga tarbiyaviy ta'siri faqat emotsional qabul bilan cheklanmay, balki ularning fikrlash, xayol va harakat qobiliyatini ham rivojlantiradi. Pedagogning mahoratli yo'riqnomasi ostida bolalar musiqiy asarlarni tahlil qilish, ashula aytish, raqs va o'yinlar orqali musiqani o'zlashtirish orqali estetik idrokni chuqurlashtiradilar. Shu yo'l bilan ular badiiy-musiqiy didni, musiqaga muhabbatni va ijodiy qobiliyatni rivojlantiradilar.

Musika bolalarning hissiy va intellektual rivojlanishini uyg'unlashtiruvchi vosita sifatida faol ishlatilganda, shaxsning ruhiy va ma'naviy komolotiga, madaniyati va fe'l-atvoriga mustahkam ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Musika san'ati nafaqat bolalarning emotsional dunyosini boyitadi, balki ularning jismoniy, ma'naviy va axloqiy sifatlarini shakllantirishda, shuningdek, ijodkorlik va musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Shu bilan birga, musiqiy tarbiyaning samarali bo'lishi uchun pedagogik metodlar tizimli, bolalarning yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo'lishi, musika asarlarini tinglash va ijro etish jarayonlari faol va ijodiy tarzda tashkil etilishi zarur. Umuman olganda, musika san'ati bolalarning ruhiy, estetik va ma'naviy rivojlanishida ajralmas ahamiyatga ega bo'lib, ularni kelajakda madaniyatli, hissiyotli va ijodiy shaxs sifatida tarbiyalashning samarali vositasidir.

ADABIYOTLAR \ REFERENCES

1. Baxtiyarova, F. "MODERN TECHNOLOGIES IN DEVELOPING PROFESSIONAL CREATIVE ACTIVITY OF STUDENTS." Ilm-Fan Va ta'lim 1.1 (2023).
2. Рахмонов А. Р. Инновацион таълим кластери ўқув фаолиятига самарали усул сифатида. « //Барқарор ривожланишда узлуксиз таълим: муаммо ва ечимлар» халқаро илмий-амалий анжуман. – 2019. – Т. 2. – С. 46.
3. Pardaboyevich, Jumaboyev Nabi. "O 'QUVCHILAR IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNALOGIYALARNING O 'RNI." WORLD OF SCIENCE 6.11 (2023): 87-90.
4. Pardaboevich, Jumaboev Nabi. "DEVELOPMENT OF CREATIVE

COMPETENCIES AS THE FOUNDATION OF PROFESSIONAL GROWTH FOR VISUAL ARTS TEACHERS. Zenodo." 2025,

5. Ibadullaeva, Z. ., & Jumaboev, N. . (2025). UZBEK NATIONAL ART AND ITS SCHOOLS. Журнал академических исследований нового Узбекистана, 2(2), 127–130. извлечено от

<https://inlibrary.uz/index.php/yoitj/article/view/68532>

6. Sattarov A. Romantik kompozitorlar ijodini o'rganish jarayonida umumta'lim maktablari o'quvchilarida sun'iy tafakkurni shakllantirish //Fan va ta'lim. – 2021. – T. 2. – No 12. – 471-475-betlar.

7. Nurillo R. GLOBALLASHUV DAVRIDA MUSIQA SAN'ATI MIGRATSIYASI JARAYONLARINING MADANIYATLAR O'ZGARISHIDAGI TA'SIRI //Elita. uz-Elektron Ilmiy Jurnal. – 2024. – T. 2. – №. 1. – С. 92-94.

8. Nuraliyeva, Z. (2025). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING ESTETIK TARBIYASIDA MUSIQANING O'RNI. Инновационные исследования в современном мире: теория и практика, 4(1), 67–69. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/zdit/article/view/42981>.

9. Jumaboyev, N. (2026). SHARQ MUTAFAKKIRLARINING ESTETIK MEROSIDAN YOSHLAR TARBIYASIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI. Humansciences: Insonshunoslik Fanlari Jurnali, 1(2), 53-59. <https://humansciences.uz/index.php/hs/article/view/87>

10. Pardaboevich, Jumaboev Nabi. "SCIENTIFIC APPROACHES TO ENHANCING TEACHER COMPETENCE IN FINE ARTS CLASSES." CONFERENCE OF INNOVATIVE HORIZONS IN SCIENCE & ENGINEERING. Vol. 1. No. 2. 2025.

11. Pardaboevich, Jumaboev Nabi. "ORGANIZING VISUAL ARTS LESSONS AND ENHANCING THEIR EFFECTIVENESS BASED ON MODERN PEDAGOGICAL REQUIREMENTS." CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY. Vol. 1. No. 5. 2025.

12. Sattarov, Alisher. "Formation of artificial thinking in students of secondary schools in the process of studying the creativity of romantic composers." *Science and Education* 2.12 (2021): 471-475.
13. Ikromxo'ja, Qayumxo'jayev Botirxo'ja, and Sattarov Alisher Alikul o'g'li. "O 'ZBEK MUSIQIY MEROSINING MA'NAVIY TARBIYADAGI O 'RNI VA UNING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI." *CONFERENCE OF INNOVATIVE HORIZONS IN SCIENCE & ENGINEERING*. Vol. 1. No. 2. 2025.
14. Narzullayevich R. N. UMUMTA'LIM MAKTABLARI MUSIQA MASHG 'ULOTLARI JARAYONIDA O 'QUVCHILARGA EKOLOGIK TARBIYA BERISH //CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY. – 2025. – T. 1. – №. 5. – C. 167-172.